

 Biblioteca deschisă

Ouvrage publié avec le concours du
MINISTÈRE FRANÇAIS CHARGÉ DE LA CULTURE
– CENTRE NATIONAL DU LIVRE

Lucrare publicată cu concursul
MINISTERULUI FRANCEZ AL CULTURII
– CENTRUL NAȚIONAL DE CARTE

Paul Morand

Jurnal inutil

Volumul II

1973-1976

Text stabilit și adnotat de Laurent și Véronique BOYER

Traducere din franceză de Simona MODREANU

CARTIER

CARTIER

Editura Cartier, SRL, str. București, nr. 68, Chișinău, MD2012.

Tel./fax: 24 05 87, tel.: 24 01 95. E-mail: cartier@cartier.md

Editura Codex 2000, SRL, Strada Toamnei, nr.24, sectorul 2, București.

Tel./fax: 210 80 51. E-mail: romania@cartier.md

www.cartier.md

Difuzare:

București: Strada Toamnei, nr.24, sectorul 2.

Tel./fax: 210 80 51. E-mail: romania@cartier.md

Chișinău: str. București, nr. 68. E-mail: cartier@cartier.md

Cărțile CARTIER pot fi procurate în toate librăriile bune din România și Republica Moldova.

LIBRĂRIILE CARTIER

Casa Cărții, bd. Mircea cel Bătrân, nr. 9, Chișinău. Tel./fax: 34 64 61. E-mail: casacartii@cartier.md

Librăria din Centru, bd. Ștefan cel Mare, nr. 126, Chișinău. Tel./fax: 21 42 03. E-mail: librariadincentru@cartier.md

Librăria din Hol, str. București, nr. 68, Chișinău. Tel.: 24 10 00. E-mail: librariadinhol@cartier.md

Librăria Vărul Shakespeare, str. Șciusev, nr. 113, Chișinău. Tel.: 23 21 22. E-mail: librariavs@cartier.md

Librăria 9, str. Pușkin, nr. 9, Chișinău. Tel.: 22 37 83. E-mail: libraria9@cartier.md

Colecția *Biblioteca deschisă* este coordonată de Dorin Onofrei

Editor: Gheorghe Erizanu

Proiect coordonat de Sorina Dănăilă

Lectori: Inga Druță, Em. Galaicu-Păun

Coperta: Vitalie Coroban

Design/tehnoredactare: Diana Gâlcă, Rodica Plămădeală, Marina Fusa

Prepress: Editura Cartier

Tipărită la Combinatul Poligrafic (nr. 92129)

Paul Morand

JOURNAL INUTILE (1968-1972)

© Éditions Gallimard, 2001

Paul Morand

JURNAL INUTIL (1968-1972)

Ediția I, decembrie 2009

© 2009, Editura Cartier pentru prezenta versiune românească. Această ediție a apărut într-un tiraj de 610 exemplare. Toate drepturile rezervate. Cărțile Cartier sunt disponibile în limita stocului și a bunului de difuzare.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Morand, Paul

Jurnal inutil/ Paul Morand; cop.: Vitalie Coroban – Ch. : Cartier, 2009 (Combinatul Poligr.).

– (Colecția „Biblioteca deschisă”). – Tit. orig. : Journal inutile. ISBN 978-9975-79-606-4

Vol. 2: 1973-1976 / trad. din lb. fr.: Simona Modreanu. – 2009. – 1000 p. – 610 ex.

ISBN 978-9975-79-608-8 – 1. Literatură franceză

821.133.1-92

M 89

Cuvântul editorului

Acest jurnal acoperă ultimii ani ai vieții lui Paul Morand, din iunie 1968 până în aprilie 1976: treizeci și două de caiete manuscrise, încredințate Bibliotecii Naționale, și un ultim caiet neterminat, care face parte din fondul Morand, recuperat după moartea lui de Biblioteca Institutului Francez.

Potrivit dorinței autorului, conținutul acestora nu trebuia să fie consultat și nici publicat înainte de anul 2000. El voia să le pună astfel la adăpost de indiscrețiile și comentariile contemporanilor săi. Autorul destina cititorilor de azi – o epocă încă îndepărtată pentru el, pe atunci – această mărturie a unui om animat de plăcerea de a scrie în deplină libertate.

Jurnalul inutil, al cărui titlu este împrumutat dintr-o tiradă celebră din Nunta lui Figaro, dă replica, o jumătate de secol mai târziu, Jurnalului unui atașat de ambasadă, care datează din anii 1916 și 1917. Aceste note redactate zilnic, fără a fi recitate sau corectate, amestecă întâlniri, citate, reflecții personale asupra problemelor de actualitate la acea vreme și evocări ale trecutului, lecturi și călătorii. Scris când cu carioca, când cu pixul, când cu stiloul sau cu creionul, însoțit de foi volante, de pagini smulse din carnete, de fotografii, de articole tăiate din ziare, de scrisori prinse cu bold (unele, din diverse perioade, sunt reunite în Anexele volumului II sau figurează în Indexul general), acest Jurnal se prezintă ca o lucrare destul de asemănătoare cu un colaj pictural. El conține chiar și câteva desene făcute de mână, zeci de cărți poștale și hârtii cu antet ale hotelurilor din toate țările lumii. Cosmopolit, la fel ca autorul său, dezvăluind, așa cum el însuși o scrie, dorința neștrămutată a acestuia „de a fi altundeva”.

Ultimii săi ani sunt marcați de o revenire a interesului cititorilor pentru operele sale, de alegerea sa ca membru al

Academiei Franceze în 1968, de succesul romanului Venises (Veneții), în 1971. Dar toate acestea sunt umbrite de boala și moartea soției sale, în 1975. În anul următor, cenușa lui avea să se alăture celei a lui Hélène, la cimitirul grecesc din Trieste.

*Jurnalul inutil nu se preta unei selecții arbitrare. El este, deci, prezentat aici în continuitatea lui, pentru a respecta stilul spontan al unei opere neîntrerupte, fiind îndepărtate doar unele repetiții și note de lectură. De asemenea, așa cum o face și autorul uneori, și pentru a respecta viața privată a persoanelor citate, nu am folosit decât inițialele numelui lor; pentru a evita orice identificare, am recurs la X, Y, sau ***.*

Anterioritatea unor note față de Jurnalul propriu-zis, sau valoarea lor documentară sunt semnalate prin tipărirea lor în caractere italice.

Adresăm mulțumiri doamnelor Florence Callu și Monique Cohen, arhivar general și director al Departamentului de manuscrise al Bibliotecii Naționale a Franței, doamnei Michèle Le Pavec, arhivar-șef, precum și doamnei Mireille Pastoureau, responsabilă de Biblioteca Institutului Francez, pentru că ne-au facilitat, cu amabilitate, consultarea caietelor lui Paul Morand pentru transcrierea și verificarea textelor din Jurnal.

1973

1 ianuarie

Aseară, pentru a sărbători sfârșitul anului, *Spanische Reitschule*¹ din Viena. Cu harnașament și șei brodate, școala de la Saumur nici nu se compară măcar. Întregul meu trecut de călăreț îmi revine în minte: la Școală am învățat să îmi țin bus-tul drept, coatele pe lângă corp, mâna nemișcată pe greabăn; dar nu am știut niciodată să-mi unduiesc șoldurile așa cum o fac acești profesori de echitație, care își plimbă degetele pe hățuri precum flautiștii pe instrumentul lor. Frumusețea de marmură albă a cailor lipițani, privirea lor inteligentă și încrezătoare, acest sânge oriental, în care se simte și influența turcilor, atât de aproape de Viena în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, mă emoționează cu adevărat până la lacrimi. Plâng ca un vițel după viața mea defunctă de cavalier; regăsesc scări-le de la șa, plăcerea de a simți calul așezând bine un picior în fața celuilalt, aplecându-se, țâșnind de îndată ce se deschide ecluza, de îndată ce încetezi să îl mai ții sub presiunea cizmei. Doar astfel simt prietenia profundă dintre om și cal, pe care am încercat să o redau în *Milady*.

¹ Școala Spaniolă de Echitație.

Darius Milhaud, care a trăit mult timp în Statele Unite, în perioada Rezistenței, îmi reproduce cuvintele bune ale lui Claude Roy despre mine. Rezistența rezistă, oare, artei? prietenia rezistă, oare, rezistenților?

Am adormit aseară răpus de nefericire, de iubirea pentru cai (care apar atât de des în visele mele), de regretul pentru degradarea mea, reacție ridicolă, pentru o durere adevărată, e prea mult.

Nu doresc moartea nimănui, dar pentru Z., ar fi timpul să dispară, frumos; așa cum i-am spus lui S., „*ea nu a știut să îmbrânească*” (la fel ca atâtea blonde). Acum e roșcată și poartă proteză. Se mineralizează, e din ce în ce mai sfârâncioasă.

Vacanța mea de sfârșit de an, pe vremuri: două zile de Crăciun, *idem* pentru Anul Nou. Astăzi: patru zile, de două ori, adesea legate între ele: văd, la Vevey, muncitori străini care își iau trei săptămâni de concediu, merg cu trenuri speciale până în Calabria, sau la Lisabona, așa cum luau milionarii pe vremuri Orient-Express-ul. Un ziar francez publică *calendarul grevelor pentru 1973*. Se anunță bine.

2 ianuarie

Grotescas.

Aș vrea să știu de ce Saint-John Perse nu a făcut războiul din 1914. Pentru că trebuie să fi fost, la vremea aceea, ofițer în formare, ca toți studenții-voluntari de un an. Promoția 1907, faptul că făcea parte din serviciul de presă al M.E. până la plecarea în China, în august 1916 (v. *Jurnalul unui atașat*^a) nu au împiedicat mobilizarea lui. Dar (în afară de *cadrele auxiliare*, ca mine) promoția 1907 a fost chemată la arme.

Admir faptul că, din Sud-Vestul îndepărtat, St.-J. P. se ține la curent cu toată literatura epocii, literatura bună, in-

vizibilă pe atunci; toate acele cărți netraduse, de negăsit, chiar și la Paris. Cum poate să scrie atât de bine în engleză (scrisoare către Larbaud), în spaniolă? Cum a putut să pice la drept, la concursul pe care l-am susținut și eu, când îl învățase atât de bine la Bordeaux? Filele roz din *Foignet*, care au zburat pe mare, pe care nu le putuse învăța, și care conțineau chiar materia subiectului său de examen (după cum se povestea pe atunci).

3 ianuarie

Măsuri împotriva creșterii prețurilor luate de Giscard. Asta pentru că se apropie alegerile. Începând de a doua zi, prețul la carnea de vită va crește din nou. G. ar fi spus: „Împrumutul pe care îl facem costă statul 14 miliarde.” Nu este decât o măsură electorală, ca să câștige 4 luni. Statul își va recupera din altă parte ceea ce a trebuit să cedeze aici.

Familia mea era radicală; Ministerul de Externe căuta să evite, pe de o parte, fiii nobililor de țară, prea de dreapta, și, pe de altă parte, absolvenții Școlii Normale Superioare, prea de stânga. Favorizându-mă pe mine, era recompensat centrul-dreapta.

4 ianuarie

Scris lui Chr. Melchior-Bonnet, ca să îi răspund la urări, spunându-i că nu regret nimic, nici măcar necazurile. Masacrarea evreilor de către Hitler îi pune pe oamenii de dreapta în aceeași situație în care sunt comuniștii în ceea ce privește masacrele lui Stalin; implicați, în ciuda voinței lor, în ororile pe care le dezaprobă, sau pe care le-ar fi dezaprobat dacă ar fi știut de ele. Dar cum să sari dintr-un tren în mers?

Refăcut, foarte scurt, testamentul. (M. Decombey, notar la Vevey, Durant des Aulnois, notar la Paris.)

Pentru francezi, nu există altă Germanie decât cea nazistă. Pe canalul 3 începe un film nazist de răsunet. *Linia de demarcație* (unde, în plin război, nu se trăgea ca la zidul Berlinului, în plină pace!) De Gaulle și Adenauer se pupau diplomatic, dar evreii din televiziunea și din radioul nostru veghează, 30 sau 40 de ani mai târziu, ca lucrurile să nu meargă mai departe.

5 ianuarie

După ce am citit scrisorile din timpul războiului (1915-1917) pe care A. Léger i le trimitea de la Beijing mamei lui, arunc o privire asupra celor pe care le-a păstrat cu smerenie mama mea: sunt *de nepublicat*. Scrise în grabă, de la birou, unde atașajii nu aveau, la vremea aceea, decât atribuții de subalterni (funcționari la serviciul de cifre sau dactilografi), fără stil, fără idei, comune, trimise cu valiza diplomatică (în vreme ce ale lui Léger erau ca ceaiul verde chinezesc, adică poezie din alte zări; pe fond de Gobi, nu de Channel). O notă în cu-fărul cu agende în acest sens.

O să am, oare, timp să le recitesc, așezat, păstrând, poate, câteva informații deosebite, câteva pagini utile istoricilor? *Nu cred*. Adesea, aceste scrisori sunt mărturia unei vieți ușoare și superficiale în acele vremuri cumplite. (Atmosfera de la Londra, foarte diferită de cea de la Paris, aproape de front.) Ar fi ca *Jurnalul unui atașat de ambasadă*, în cel mai bun caz, de neînțeles în Franța de astăzi, atât de severă, atât de puritană, atât de *morală* în comparație cu cea de acum 50 sau 60 de ani.

9 ianuarie

Originalitatea o face artistul, nu subiectul.

Faimosul W. H., din sonetele lui Shakespeare, a fost identificat pe rînd cu Elisabeth, Henry Wriothesley (conte de Southampton), W. Herbert, Wil. Hart, rudă a poetului etc. Herr Barnstoff, profesor la Bremen, sugerează că ar fi vorba de William Himself²!

10 ianuarie

V. „Macaronia” lui Th. Folengo, Pantagruel italian³.

Triumful lui Montaigne la Londra, sub Elisabeth. Giov. Florio de la Cour, traducător al lui Montaigne, i-l aduce pe acesta în atenția lui Shakespeare.

Ceea ce te frapează astăzi la tineret, mai mult decât revindicările sociale, este sila de muncă. Eu am simțit întotdeauna acest dezgust, apoi mi-am venit în fire; cu vârsta, mă apucă din nou.

„Să ai totdeauna la îndemână un cuvânt tehnic” (Mefisto către învățăcelul Faust).

11 ianuarie

Iubind o femeie frumoasă, fără să-i fi adresat vreodată un cuvânt, Nerval începe prin a cumpăra un pat stil Renaissance.

² Prima ediție a sonetelor lui Shakespeare, în 1609, purta dedicația „*To the onlie begetter of these insuing sonnets, Mr W. H...*”.

³ Girolamo Folengo (1491- 1544), supranumit Merlin Coccaia (bucătarul). Opera lui, *Opus Merlini Coccaii macaronicorum*, rămâne exemplul cel mai caracteristic al genului burlesc macaronic: poeme parodice și satirice în limba italiană amestecată cu cuvinte în „latina de bucătărie”, din care s-a inspirat Rabelais.

În tot timpul cât Leonardo a pictat-o pe Gioconda, s-au ținut concerte.

Doamne, ce-mi mai plăcea arta lui Brangwyn la 20 de ani! Holurile corporațiilor, băncile, gările, palatele primăriilor erau pline de picturile lui⁴.

Rowlandson⁵. *Ma Danse de la mort (Propriul meu dans al morții)* și cele trei tururi ale lui Dr. Syntax (1812-1820).

12 ianuarie

Alphonse d'Aragon a acceptat să facă pace cu locuitorii Padovaei în schimbul unui braț al lui Titus Livius.

Ludovic al XIV-lea ura să citească.

Să săruți un portret pe buze, care sunt otrăvite. Soția Isabelle moare (John Webster⁶).

„Posezi femeile ca pe broaștele-țeptoase: le întorci pe spate.” (id.)

13 ianuarie

Revenit pe 11 de la Geneva la Paris cu avionul: 40 de minute. Avionul este ultimul refugiu al individului bine-crescut, al amabilității și al bunăvoinței. Și totul e tânăr aici.

Nu existau decoruri în teatru înainte de 1660 (Ph. Chasles).

⁴ Frank Brangwyn (1867-1956), pictor și gravor englez, a pictat motive în Anglia, Franța, Spania, Rusia... și mai ales aspecte din Veneția.

⁵ Thomas Rowlandson (1756 -1827), artist englez, portretist, pictor în acuarelă, desenator, caricaturist și gravor. Dintre numeroasele sale opere, P. Morand face trimitere la ilustrațiile pentru *le Voyage du Dr. Syntax à la recherche du Pittoresque (Călătoria lui Dr. Syntax în căutarea Pitorescului)*.

⁶ Alt dramaturg englez, John Webster (aprox. 1580-1624), este celebru mai ales pentru cele două tragedii ale sale, *Demonul alb* și *Ducesa de Amalfi*.

14 ianuarie

„Un covor mai pufos decât somnul” (Teocrit).

Vechii legători nu se îngrijeau decât de prima copertă, deoarece cărțile erau puse una peste alta, coperta a IV-a era neglijată.

Fermecătoarea „dimineată” în stil englezesc (scrisoarea a III-a a lui Jean-Jacques).

Saint-John Perse a scris mai întâi în stilul lui F. Jammes (*Eloges/Elogii*), apoi în stilul lui Claudel (*Vents/ Vânturi, Exil* etc.). Oare mâine va scrie precum Leconte de L'Isle?

„Renașterea reprezintă înlocuirea ideii morale cu ideea de artă” (J. Texte).

15 ianuarie

Modiano (*Les Boulevards de Ceinture/Bulevardele de centură*) va fi, este, începând de astăzi, marele tânăr autor. Am apreciat bine atribuindu-i premiul Nimier acum câțiva ani.

V. *Le Transit (Tranzitul)* de Daniel Rocher și de Alain Chany *L'ordre de dispersion (Ordinul de împrăștiere)*.

„Cartea mea este un roman de aventuri” (*Le Grand Meaulnes/Cărarea pierdută*).

„I-ați spus lui Gillois (îl citează în cartea lui, *Londres/Londra*) că de Gaulle este un om mare. – Da, am răspuns, mare prin perfidia față de dușmanii săi, mare prin disprețul față de prietenii săi și față de francezi.”

16 ianuarie

Citit *Les Hommes de la liberté (Oamenii libertății)*, de C. Manceron. Această regrupare de mari spirite la sfârșitul domniei lui Ludovic al XV-lea și începutul domniei lui Ludo-

vic al XVI-lea capătă o culoare mult mai intensă fiind etalată pe câțiva ani doar. E de stânga, voit vulgar, în genul lui Paul Guth, istoric; amuzant de citit, plin de citate, de fapte prea cunoscute, foarte școlăresc, morală de învățător.

Pentru recepția sa, și pentru recepția de după recepție, Castries a pus să-i fie făcute invitații la Interallié de mărimea celor de la Elysée. Grotesc; ca și lista de subscripții pentru sabia lui.

17 ianuarie

Déon (cu valizele făcute pentru Londra), soții Jacques Laurent, soții Laudenbach au venit să ia masa la mine în dimineața asta. J.L. arată bine. Déon s-a schimbat; e mai frumos, arată mai sănătos, a slăbit, are un aer internațional. Masa a fost agreabilă, dar nu a mers bine. O oarecare răceală, toată lumea *on his best behaviour*, o simpatie de principiu, dar prea puțin resimțită. Poate pentru că sunt fericiți, cei doi autori care au luat premiul *Goncourt* și premiul *Interallié*; nu ne simțim cu adevărat aproape unii de alții decât în nefericire. În plus, eu sunt mai în vârstă decât ei, cu treizeci de ani, și ei mă respectă prea mult. Au câștigat fiecare, în doi ani, aproape o sută de milioane, asta i-a transportat în alte lumi și în alte țări.

Papagalii parizieni sunt pasionați de moștenirea lui ***; oare fiul lui *** este cel care l-a moștenit, sau vreun paj ? *** nu punea niciodată banii la bancă, păstra totul într-o cutie, acasă la el. S-ar fi găsit acolo 500 de milioane.

18 ianuarie

Jean Ferniot îmi trimite pamfletul lui, *Ça suffit!* (*Ajunge!*), împotriva cuvintelor-fetiș. Îi mulțumesc spunându-i: „*Sunteți*

sigur că ajunge! nu este tot un cuvânt-fetiș?” El se înverșunează împotriva unui „Tout-Etat”, un stat atotputernic, elitist, după modelul „Tout-Paris”, crema societății pariziene. Îi spun: „*Asta nu are în sine nimic național, există state atotputernice sovietic, chinez, tanzanian etc.*”.

19 ianuarie

Ieri, prânz la Mistler: Lévis-Mirepoix, François-Poncet, Gaxotte, Chastenet, Delay, Huyghe, înainte de ședință. Următoarele alegeri: Roussin va trece, după părerea celor prezenți. Cât despre Dutourd, cred mai degrabă că va fi vot alb.

După ședință, Arland și Caillouis încearcă să mă convingă să îl aleg pe Gascar⁷ ca „scriitor excelent”, pe același Gascar care, la masă, cu o oră mai devreme, era stigmatizat ca „stângist periculos”.

20 ianuarie

Vizită a lui Michel Décaudin, care a făcut pentru Mercure⁸ două frumoase prezentări ale poemelor lui Apollinaire, și care pregătește o nouă ediție a poemelor mele.

21 ianuarie

Fost să-l văd pe Jean-Albert la spitalul Broussais. Doctorul Maurice, celebru cardiolog, îl operează luna viitoare pe J.-A.

⁷ Pierre Gascar (1916-1997), romancier, a obținut premiul Goncourt în 1953 pentru *Le Temps des morts* (*Vremea morților*), amintirile sale de captivitate din Germania.

⁸ În colecția „Poésie/Gallimard”, ale cărei birouri se aflau în imobilul edii turii Mercure de France.

de o îngustare a aortei. Mătușa M., moartă în secret, după ce l-a adoptat pe fostul ei soț, un evreu din Tanger, ***. Nicio înștiințare pentru J.-A., ruda cea mai apropiată, deși ea a lăsat peste 3 miliarde. El va ataca testamentul.

J.-A. îmi reproșează sever că nu i-am impus bunicii lui o infirmieră de noapte sau o doamnă de companie. Dar ea face crize când îi sugerez așa ceva, nu poate suporta o altă prezență în afara șefului de personal și a lui Amparo, portăreasa, sătulă să-i fie îngrijitoare. Duminicile, cum nu e nimeni acolo, sunt eu de serviciu. « *Pe măsură ce îmbătrânește, bunica seamănă din ce în ce mai mult cu străbunica.* » « *Dacă-i aduc o infirmieră de noapte, o să-i trântescă ușa în nas* », spun eu. « *Angajați-o pentru dumneavoastră, bunica are să se obișnuiască cu ea încetul cu încetul.* » Etc.

Admir virilitatea, hotărârea, autoritatea lui J.-A., chiar și bolnav, pe patul de spital. Între timp, criza a devenit acută, servitorii sunt la capătul răbdării; cât despre mine, mă cufund în prostrație, în abandon, în slăbiciune, prins între *remușcări* și *nepăsare*, care îmi întunecă mințile, mă împiedică să mă interesez de ceva. Această letargie durează de vreo opt luni.

Vizită a lui Yolande de Lacretelle. Va fi depusă candidatura lui Lévi-Strauss pentru fotoliul lui Montherlant⁹.

22 ianuarie

„*Și dacă domnul J.-A. moare în timpul viitoarei sale operații, și dacă nu și-a făcut testamentul, averea îi va reveni soției acestuia, de care este despărțit*”, spune R., prevăzătorul șef de personal.

⁹ Claude Lévi-Strauss (1908), etnolog, profesor de antropologie socială la Collège de France, este ales la Academia Franceză în 1973.

Vizită a verișoarei mele, S. Cayla, care îmi aduce fotografii ale rudelor.

Bună sinteză despre călătoriile contemporane și sfârșitul deplasării individuale făcută de F. Held în *L'Observateur* de azi-dimineață.

23 ianuarie

Trebuie să am grijă de arteriolele creierului, mai fragile decât celelalte: hidrocortizon. Să evit temperaturile extreme, frigul mai ales.

„Femeile care se iluminează” (La Bruyère).

„Este o persoană în care ți-ar plăcea să trăiești.”

„De-acum înainte trebuie să avem spirit european” (dna de Staël). Comic este că azi o repetăm mai mult ca niciodată... și fără Europa.

„Pageantry of mist on an autumnal stream” (Shelly, *Adonis*).

Războiul de țesut ploaia scărmana norii.

Goethe spune că superstiția este poezia vieții.

În spatele stelelor, alte stele surâdeau, precum fecioarele în spatele Sfintei Ursula.

Salomeea dansează cu picioarele pe sus, la catedrala din Rouen.

Rafala decapita hornurile de fumul lor.

J.-J. și D-na d'Houedot; la St-Lambert-St-Preux; J.-J. – dna de Warens, Cl. Anet. Aceste prime încercări de viață în comun, de iubire colectivă, precum cele de astăzi.

„Iubirea mea luminează în umbra ei splendoare, ca o poveste fantastică într-o noapte de vară” (Heine, *Intermezzo*).

Printre Drepturile rediate femeilor, sacerdoțiul. Conversație, ieri-seară, pe această temă cu Hélène. Ea m-ar spovedi. Biserica primitivă, în care preoteasa era egalul preotului. Al